

L'ANY ARTUR MARTORELL

Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya. Honorable Conseller, Excel.lentíssima Regidora, senyores i senyors:

El món de la cultura català d'aquests anys noranta es caracteritza, si més no en la seva primera meitat, per l'exercici commemoratiu de fites i referències cabdals de la nostra història: la celebració i el recordatori d'efemèrides que ens signifiquen i atorguen un gruix important de consistència col·lectiva. El 1990, poso per cas, destacà per un generós desplegament entorn dels cinc-cents anys de la primera edició de Tirant lo Blanc, l'obra clàssica per excel·lència de la literatura catalana. I any passat enfilà una abundosa collita de centenaris -Joan Miró, Frederic Mompou, J.V. Foix i Carles Riba, entre altres- que continua enguany amb els de Josep M. Sagarra, Josep Obiols, Joan Salvat-Papasseit, Ferran Soldevila, Miquel Llor i, dins del món de l'educació, el d'Artur Martorell que encetem ara mateix, just el dia que fa cent anys del seu naixement.

Una corrua tan esplèndida de commemoracions com aquesta (i remarco que només he citat els noms que em semblen més significatius), demana el suport i l'esforç de diferents reflexions complementàries, la primera de les quals neix del fet que la celebració d'aquests centenaris no ens aboca a conrear exercicis de nostàlgia ni a celebrar, només, fites arcaïtzants i historicistes per a gaudi d'erudits. Justament, diria que és en geografies a l'altre costat de l'historicisme i de la nostàlgia que totes aquestes celebracions assoleixen el seu sentit més profund i més ple: en la mesura que són punt de partida i horitzó de futur, més que no pas el tòpic de la mirada enrere que enyora els topants d'un temps perdut.

Es amb sentit de present que recuperem els giravolts de la pròpia història i, per aquesta raó, els cinc segles que han passat, en el cas de Tirant lo Blanc, serveixen per demostrar que el llibre del cavaller Joanot Martorell no ha perdut

ni un bri de les qualitats que motivaren l'elogi ditiràmbic de Cervantes en el capítol sisè del Quixot. I d'una manera similar podem dir que passen els anys per remarcar la modernitat i la força còsmica de la pintura de Joan Miró, o l'intimisme universal de la música de Mompou, o l'urc de l'alta poesia de J.V.Foix que, si en comptes d'haver nascut a Sarrià ho hagués fet a qualsevol indret de Califòrnia -és un dir-, avui seria considerat i reconegut arreu del món com una de les veus més potents i originals de la poesia del segle XX. Fet i fet, els homes singulars, con succeeix també amb les obres més significatives de la història, vencen els entrebancs del temps. I en surten enfortits de la mateixa manera que la pàtina dels anys daura els contorns dels referents clàssics i amoreix, si mai n'hi havia, les seves arestes més cantelludes.

Aquesta reflexió que assaja de conjugar el passat en present encaixa sense gaire esforç amb la manera de fer de les altres cultures quan s'encaren a qualsevol commemoració d'una certa entitat. I així ho remarcava el mateix President de la Generalitat, l'any 1988, en un dels textos aplegats en el volum Quatre conferències. Un llibre que, segons l'autor, formava part d'un procés de reflexió personal i amb la intenció de pensar sobre el país amb un cert distanciament. Hi accentuava el sentit de les commemoracions i remarcava que no hi havia cap país amb una mica de cara i ulls que no commemorés les seves principals efemèrides històriques. Ho aprofiten -i cito textualment- per fer una reflexió sobre ells mateixos i una definició d'ells mateixos (en el doble sentit de com son i de com voldrien ser, i també de com volen que els altres els vegin) (...). Una commemoració ben feta arrenca del passat, però per a contemplar el present i projectar el futur. Des d'aquesta perspectiva que s'afanya a llegir el passat com una referència per l'ara mateix i el presenta com un horitzó de futur, Artur Martorell, educador essencial, esdevé puntal i paret mestra de l'edifici pedagògic del nostre temps. El seu vigor i vigència s'argumenten sols i salten, llampants i clars, quan es transiten els seus

escrits o es segueix la seva llarga, i fecunda, trajectòria docent.

L'Any Artur Martorell que avui comença a rodar neix amb la intenció de desplegar-se en tres eixos que, breument, miraré d'apuntar. El primer es la seva voluntat de celebració plural i d'efemèrides que convoca a l'entesa i la col.laboració institucional. En un eix presidit per la suma d'esforços i per una crida que s'adreça a tots els estaments del món de l'educació del nostre país. I si és cert que l'empenta inicial ha sorgit del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, també ho és que, des de bon començament, ho ha fet amb esperit obert i convidant a la construcció d'un projecte comú a altres institucions que no en podien restar al marge: l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Artur Martorell. Una segona coordenada, fonamentalment pedagògica, s'adreça a recuperar i divulgar la personalitat i l'obra de l'il.lustre pedagog. L'aposta per la divulgació pren forma en el llibre d'homenatge que s'acaba de publicar, Centenari d'Artur Martorell, un llibre de presentació, si voleu senzill, però d'una enorme dignitat per l'encert, el rigor i la gràcia dels seus col.laboradors. Inclou, en la seva primera part, un pròleg entranyable que hem pogut recuperar d'Alexandre Galí, mestre i amic d'Artur Martorell, i dos treballs teòrics: el primer és un perfil biogràfic que ha escrit Otília Defis i el segon un emmarcament històric a cura de Josep M. Ainaud de Lasarte. El llibre incorpora també una cronologia i una bibliografia i s'arrodoneix amb una antologia de textos d'Artur Martorell. Una selecció que s'obre per abraçar quatre coordenades complementàries i totes quatre fonamentals en el mestre: un text de reflexió pedagògica, un altre d'amor abrandat a la llengua catalana, un estudi sobre literatura infantil i unes notes personals, d'estricta qualitat humana, fins ara inèdites.

Aquesta voluntat de divulgació tindrà continuïtat en un segon volum d'homenatge que prepara l'Ajuntament de Barcelona i es clourà en una exposició itinerant "Artur Martorell i el seu temps", que és previst que s'inauguri al

Palau Moja la primavera de l'any vinent.

Recuperar, doncs, el perfil d'un mestre entranyable i divulgar la seva obra. El tercer eix és un aprofundiment del segon i s'encara a un estudi en profunditat de la seva fecunda trajectòria pedagògica. L'obra d'Artur Martorell serà objecte d'estudi, el proper mes d'octubre, a la Universitat de Barcelona, en el Col.loqui Artur Martorell, educador del nostre temps. Una plataforma universitària pensada perquè els teòrics de l'ensenyament actual i els historiadors de la pedagogia catalana examinin amb detall la impecable trajectòria del mestre i puguin remarcar-ne, amb més arguments si cal, la seva innegable actualitat. Aquesta tercera coordenada va lligada, però, a una consideració més àmplia: al fet que en la història de la Catalunya contemporània hi hagi un element de tanta contundència com ho és l'arrelada tradició de renovament pedagògic. Ens arribaren, i foren benvinguts, els vents de l'"escola nova" i també els més anarquitzants de "l'escola racionalista". I, des de començament del segle XX, no és difícil d'aplegar un grapat de pedagogs catalans que sintonitzaven ples d'entusiasme amb els moviments de renovació que bullien arreu d'Europa. Noms i camins tan diferents com Ferrer i Guàrdia, Joan Bardina, Pau Vila, Manuel Ainaud, Alexandre Galí i, naturalment, Artur Martorell, per esmentar, només, els de més anomenada.

S'ha dit, d'una manera general, que foren mestres en sentit estricte més que no pas teòrics de la pedagogia, més bregats en la feina del dia a dia, a l'aula i a l'escola, que no pas especuladors del discurs pedagògic. Potser sí que teoritzaren poc, però també és cert que la seva aportació teòrica és, en bona part, encara per recollir i resta escampada en diferents revistes pedagògiques. Publicacions com ara "Butlletí dels Mestres", que actualment edita el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, però que és una revista de 1922, creada pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya. Fou dirigida per Alexandre Galí i comptà entre els seus

col.laboradors noms de tant prestigi pedagògic com Maria Montessori i Charlotte Bühler.

Vull dir que l'estudi i l'aprofundiment en l'obra d'Artur Martorell també ens ha de servir per recuperar i divulgar la memòria i el prestigi d'una brillant tradició pedagògica i als contorns d'una bona feina d'estirp noucentista que, de cap manera, es pot considerar caduca ni antiga. Artur Martorell no és un nom ancorat en el passat sinó una referència viva per al present i un horitzó obert al futur. Un pedagog d'alta volada i qualitat humana, un mestre apassionat per la seva feina i amb un sentit transcendent de l'educació: un humanista entestat a obrir camins i que optà sempre per educar més que no pas per instruir. I acabo amb un paràgraf entranyable d'una semblança d'Artur Martorell feta per Alexandre Galí, poc temps després de la seva mort. Galí apunta que fou un personatge d'una vibració humana singular i profunda, i comenta: "Vibració humana"!. Aviat és dit. No és cosa únicament de la figura, no és tampoc en l'esperit, l'enginy. Es total, començant per l'ànima, la voluntat, el pensament i es manifesta en la veu, en la mirada, en el gest, en l'expressió i en cada un dels més petits moviments. I sobretot en el calor o to vital. / Tota l'actuació d'en Martorell tenia aquesta mena de calor encomanadís. Era la seva qualitat pedagògica essencial: la vibració humana. Heus aquí explicats el seu secret pedagògic i la seva singular eficàcia docent. I no cal afegir, em penso, que en el canvi fonamental d'habits i d'actituds docents a què ens encara la reforma, l'exemplaritat i el mestratge d'Artur Martorell, la seva fonamental vibració humana, són, efectivament, una referència viva, actual i fins gosaria dir que imprescindible. Moltes gràcies per la seva atenció.

Isidor Cònsul